

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ КЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1952 сентябрь 6 СУББОТА № 175 (2605) ӨРТӨӨ 20 КОП.

Эш И. В. Сталин биле эш Мао-Цзе-дун оларнын телеграммалар солушканы (1 арын). ВКП(б)-нин XIX съездинге күш-ажылчы чаа чедишкннер-биле ужуражылы! (1 арын). Тыва областың школаларының башкыларын медальдар-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-нин Дээди

Соведини Президиумунуң Чарлы (1 арын). М. Каваа-Сарыг. — Баштайгы хүннерде четпестерни дарый узуткаар (2 арын). С. Алет. — Комсомол организациязының ажылын экижидер (2 арын). Партияның болгаш курувения сагылга-чуруму (2 арын).

П. Забазный. — Күзүн тарыыр культуралар тарылгазының муракчы дуржулгазы (3 арын). Редакцияга чагаалар (3 арын). С. Иванова. — Делегейге болуп турар чоруктарның допчулалы (4 арын). Кореяда болушкуннар (4 арын).

ХООРАЙНЫҢ ПАРТИЯ КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

Бо хүн, сентябрь 6-да Кызыл хоорайның VI партия конференциязы ажытынып турар. Бо конференция болза, бистин партиявыстың болгаш бүгү совет улустуң амдыралында канчаар-даа аажок улуг болушкунун үезинде болуп турар.

Ленин—Сталинның партиязының XIX съездин чыылдыр дугайында дынадыг совет улусту сорук кирип, ооң политиктиг болгаш күш-ажылчы идекпейин чаа күш-биле көдүрдүргөн.

Ам үеде болуп эрттип турар партия конференциялары болгаш партияның XIX съездинге документтерин чугаалажып турар партия хуралдары партияны массаларны бедик идекпейин болгаш чангыс эстетикдигин көргүзүп турар. Конференцияларын төлөөлери болгаш коммунистер болза, коммунизм тилдегинин талазы-биле партияның салып турар төөгүлүг сорулгаларын күүседиринге боттарынын шийтпирлигин мелептер турар.

Бистин амдыралывыста мындыг улуг көдүрүшкүңүнүң үезинде болуп турар конференция болза, хоорайның партия организациязының амдыралында улуг-улуг болушкун болуп, ол улуг көдүрүшкүңүнүң деннелинге таарыштыр хоорайның партия организациязының ажылын ханызы-биле анализтеп, бедик сорулгаларга дүшкөн хемчеглерин айтыр.

«Партия массалар активтерге, конференцияларга, съездилерге удурткучуларынның өтчеттарын дынап тургаш, четпестерни шүгүмчүлөп тургаш, атак сөөлүнде чамдыг удурткучуларын удуртуп органнарга сонгуп азы сонгуйайн тургаш, боттарынын удурткучуларын хынаар» — деп эш Сталин өөрдөп турар.

Хоорайның партия организациязы өтчеттүг үениң иштинде ажал-агый, политиктиг сорулгаларны шийтпирлээрине массаларны мобилизастаар болгаш ажалчы чоннарын коммунисттер өзүгө кийдирип талаш-биле биче эвес ажылдарны чоруткан. Партия организациязының удурткучулары-биле хоорайның ажалчы чоннары эш Сталинга чагаада хүлээлгелерин күүседир дээш идекпейин демисежиш турар. Хоорайның үлетпүрүнүн ажалчыларынның политиктиг көдүрүшкүңүнүн болгаш социалисттиг чарышты калбарканының түкнелинде чартык чылда бүдүрүлгө программаның нийти продукция талазы-биле 100,5 хуу күүсеткен. Нийти продукция бүдүрүп үндүрер талазы-биле слог мастерская, дааранылга комбинаты болгаш алгы заводу багай эвес ажылдап турар.

Амгы үеде хоорайның ажалчылары, интеллигенциязы ВКП(б)-нин XIX съездинге чедишкннер ужуражып, 1952 чылдың планын хуусаа бетинде күүседир дээш күш-ажылчы көдүрүшкүңүнүң-биле ажылдап турар. ВКП(б) хоорайның өтчедунун дугайында партия обкомунун доктаалы күүседип тургаш, партия-организациязы болгаш партия-политиктиг ажалды экижидер, политиктиг ажал-биле ажал-агый айтырыларын шыны-биле холбаштырар айтырылганы, массалар-биле партия организацияларының харылаазын быжыглаарына кичээниги хоорком улгатырып турар апарган.

Ооң-биле чергелештир хоорайның партия организациязының практиктиг ажылында улуг четпестер бар деп ВКП(б) обкомунун доктаалында айтыкан четпестер ам-даа бүрүнү-биле чайлатынмаан.

Партия хооркому хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелеринин болгаш транспорт организацияларының ажылын четпесте удуртуп, бүдүрүлгенин ажал чорудулгазына ханыгып кирбей, бүдүрүлгө бүрүзүнүн план күүселдезин чедиш албайн турар. 1951 чылда 12 бүдүрүлгелерден чүгүлө 4 бүдүрүлгелер күрүнө планын күүсеткен. Бо чылдың дургузунда туйубу заводу, Кызылдын автотранспорт конторы, тудуг трестизи хожуда-вышаан, а партия хоорому четпестерин күрүнө план күүсеткен.

Күрүнө мурнунга хүлээлгезин күүсеткен

Чөөн-Хемчик районун «Коммунизмге орук» көдээ ажал-агый артелиниң колхозчулары эш Сталинга чоруткан чагаа алган хүлээлгелерин күүсетпешаан, тараа белеткелдерин күрүнө планын сентябрь 1-де 107 хуу күүсеткен. МТС-тин ажылдап бергени дээш тыыскаан сөттөр өзүгээр күрүнөгө тараа джаалгазы үргүлчүлөп турар.

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелинин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Генералиссимус И. В. СТАЛИНГА

МОСКВА.

Японияга удур дайынга тиелээнин чеди чыл оюн таварыштыр Силерге, Совет Эвилелинин Чепектиг Күштеринге болгаш бүгү совет улуска мээң, Кыдаттын Улустун-хосталга армиязының болгаш бүгү кыдат улустун изиг амыр-мендизин болгаш чүректин ханызынаан өөрүп четиргини илередирин чөпшээрер.

Японияга удур дайынга Совет Эвилелинин кыдат улуска берип турган канчаар-даа аажок улуг дузаламчызы болгаш япон армияның кол күжү — квантун армияны совет армияның чылча-шапкан чоруу болза, антияпон дайынга эчис тиелелени чеди алырын аргазын кыдат улуска берген. Кыдатты катап тургузарынын болгаш чартып тургузарынын херээнге Совет Эвилели кыдат улуска акы-дүмалышкынын дузаламчызын берип турар болгаш ооң-биле кыдат улустун күштеринин дүрген өзүп, быжыгарына улуг деткимени кылып турар.

Япон милитаризминин катап тургустунуп, Японияның агрессивчи күштери бодунун бажын катап көдүрүп турар амгы үеде Кыдат биле Совет Эвилелинин аразында бузулбас найрал болгаш эвилел болза, Японияның болгаш агрессивчи үлгедикшилерге Япония-биле катыжа бээр кандай бир өске-даа курувения талазында агрессивчаны катаптай бээрин болдурбазынын быжыг магадылалы, Чөөн-чүккө болгаш бүгү делегейге тайбыны камгалап тургузарына быжыг магадылал болуп турар.

Кыдат Улус Республика-биле Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелинин аразында бузулбас улуг найралды делгезин!

Кыдат Улус Республиканың Улустун Төп Чазааның Даргазы МАО ЦЗЕ-ДУН.

1952 чылдың сентябрь 2.

ВКП(б)-нин XIX съездинге күш-ажылчы чаа чедишкннер-биле ужуражылы!

Канчаар-даа аажок улуг перспективалар

ТАГАНРОГ. Хоорайның бүдүрүлгелеринин болгаш албан черлеринин ажалчы чоннары ВКП(б)-нин XIX съездин чыылдырарына холбаштыр пардал үндүргөн төөгүлүг документтерин өөренип турарлар. Андрей аттыг металлургия заводунун бирги марген чедиин ийги элээзинин ажалчыларына беседа болган. ССРЭ-нин хөгжүлдезинин беш дугаар беш чыл планының талазы-биле партияның XIX съездинин директиваларынын төлөвиленин чехтин ааралыгы эш Серопьян таныштырган.

— Чаа беш чыл планы болза, ынак Төрөөн чурттуг мурнунга канчаар-даа аажок улуг перспективаларны ажыдып турар. Металл бүдүрүп үндүрер талазы-биле улуг харысалгалыг сорулгаларны шийтпирлээр эки экилдерининге — бистин мурнувуста база туруп турар. Ол сорулга болза, технологтуг ажал-чорудулгаларны соксаял чокка улам сайырадып, металл

Алды-Амурнун ажалчы чоннарының хүлээлгелери

АМУРДА-НИКОЛАЕВСК. Ульяновский районун «Удиль» деп көдээ ажал-агый артелиниң колхозчулары агитатор Поскребыловтун беседазына хөйү-биле чыгып келгенер. Звено удурткучу Нина Седых беседа үезинде мынча дээш:

— ССРЭ-нин хөгжүлдезинин беш дугаар беш чыл планының талазы-биле директиваларының төлөвиленинден бис болза, бистин Төрөөн чуртувустун күчү-шыдалын улам ынай быжыглаарынын, бүгү улустун культуруду чагаай амдыралынын өзүшкүңүнүн программанын көрүп турардыр бис. Ооң-биле сорук киригинен кижилер улам эки ажылдаар бис. Тараа ажаап алышыккын кыска хуусаада чидирг чокка эрттирерин мээң звеном хүлээнип ап турар.

Седыхтын звенозунун саналын бүгү колхозчулар деткээн болгаш дүжүт ажаап алышыккын съездинин, ажытынар хүнүнге чедир доозуп, картофель болгаш ногаа аймаа дужаар талазы-биле планын күүседип, күрүнө-биле санажыр деп шийтпирин үндүргөн.

Ол ышкаш, съездинин директиваларынын дугайында беседалар, ооң номчулгалары Алды-Амур, Тетинский болгаш Полина Осипенко атты районнарың колхозтарының бригадаларына болгаш звеноларына, хову болгаш балыкчылар турлагаларына болгулаан.

7. Носова Таисия Алексеевна — Кызыл хоорайның № 3 ортумак школаның башкызы. 8. Плюшина Лидия Сергеевна — Кызыл хоорайның № 7 ортумак школаның башкызы болгаш директору. 9. Поляков Сергей Иванович — Каа-Хем районун Фелоровкада чеди чыл школаның директору. 10. Ситкин Константин Алексеевич — Каа-Хем районун Бояровкада эге школаның эргелекчизи. 11. Строкова Раиса Тарасовна — Кызыл хоорайның № 3 ортумак школаның башкызы. 12. Сычугова Татьяна Викторовна — Кызыл хоорайның № 7 ортумак школаның башкызы. 13. Чемцова Елизавета Макаровна — Кызыл хоорайның № 7 ортумак школаның башкызы.

Чаа-чаа хүлээлгелер

Партияның ам болур XIX съездинин материалы-биле танышкан ажалчы чоннарын хуралдары Кызылдың көдээ районун «Баия-Хем» колхозунга үш кезек чеге болуп эрткен. Ол хуралдарга колхоз бүдүрүлгелеринин тус-тус адырларында ажылдап турар колхозчулар ВКП(б)-нин XIX съездинге алдар кылдыр тус-тус хүлээлгелерин алганнар. Дүжүт ажаап алышыккын чидирг чокка 20 ажал хүнүнде, күрүнөгө тараа дужаалгазының планын сентябрь 15-те күүседирин колхозчу тараажылар хүлээнигенер. Машинист Комбулдар хүн-бүрү бөдүн чартык норманы күүседирин, сноп баглакчылары Бичекей, Ноңчай, Анакпан, Кызыл-уруг, тараа өөр-түкчү Седип олар ажал норма

КОЛХОЗЧУ ХОВУДА

Бүрен-Хемде «Сталинчы орук» көдээ ажал-агый артелиниң тараажылары бо чылын чагаай дүжүттү өстүрүп алганнар. Амгы үеде тараа ажаап алышыккын кидин-не түлүктөп турар.

Артелиниң хову турлаанда 48 аъттарлыг 80 ажал колхозчулар Сарыг-Сеп МТС-тин 4 комбайнары-биле ажылдап турар. Ажылдын баштайгы неделезинде 383 га кызылтастан 5571 центнер дүжүттү ажаап алган. Ылангыя анык комбайнер эш Булгаков боду-чоруу комбайн-биле 5 хүн 132 гадан 1908 центнерин ажаап ап, 200 килограмм кывар чүүдү камнап алган.

Ол ышкаш комбайнер эш Астафьев «Сталинец-6» деп комбайн-биле 4 хүнде 98 гадан 1441 центнер дүжүттү алган. Дуржулгалыг комбайнер эш Вяислав өскелерге үдегерин көргүспүшаан, хүн нормазын үргүлчү 230 хуу күүседип турар.

Комбайнран дүжүттү шаңнарже 4 тергелер, оон Сарыг-Септе тараа хүлээп алырынның пунктузунче 2 автомашиналар соксаат чокка дажылдап турар. Артель сөөлүгү хүннерде 147 тонна тарааны дужаары-биле склад чанында белеткеп турар болгаш ажаап алышыккын 45 хуу чедирген. Ол талазы-биле хүн нормазын 200—275 хуу күүседип турар Долдаан, Ханды, Эрендей ышкыш кызымак колхозчулар хөй.

Бедик дүжүттү ап турар

Улуг-Хем районун Көк-Чыраа сумузунда Ленин аттыг көдээ ажал-агый артелиниң шөлдеринде чагаай дүжүттүн тарааларынын ажаап алышыккын калбарып турар. Колхоз дүжүт ажаалгазын август 10-дан эгелээн болгаш баштайгы 8 хонуктун иштинде 149 га черден 180 тонна хире тарааны алган. Ол болза, ортумаа-биле 10—12 центнер дүжүт болур, ынааарга ооң соода оон чагаай дүжүттүн тараазын ажаап ап турар.

Шагаан-Арыг МТС-тин сураглыг комбайнеру эш Бюрбо ол колхозта ажылдап турар. Бюрбо «Сталинец-6» деп комбайн-биле хүнде 16—21 га кызылтасты ажаап ап, ажал нормазын 150—190 хуу чедир күүседип турар.

Тыва областың школаларының башкыларын медальдар-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-нин Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлы

ортумак школаның башкызы. 2. Благинина Ульяна Михайловна — Каа-Хем районун Сарыг-Септе ортумак школаның башкызы. 3. Киришкани Наталья Семёновна — Туран хоорайда чеди чыл школаның башкызы. 4. Кононова Наталья Федоровна — Танды районун Элегес совхозта чеди чыл школаның башкызы. 5. Кочёва Алевтина Николаевна — Кызыл хоорайның № 3 ортумак школаның башкызы. 6. Носова Галина Никифоровна — Кызыл хоорайның № 3 ортумак школаның башкызы. 7. Носова Таисия Алексеевна — Кызыл хоорайның № 3 ортумак школаның башкызы. 8. Плюшина Лидия Сергеевна — Кызыл хоорайның № 7 ортумак школаның башкызы болгаш директору. 9. Поляков Сергей Иванович — Каа-Хем районун Фелоровкада чеди чыл школаның директору. 10. Ситкин Константин Алексеевич — Каа-Хем районун Бояровкада эге школаның эргелекчизи. 11. Строкова Раиса Тарасовна — Кызыл хоорайның № 3 ортумак школаның башкызы. 12. Сычугова Татьяна Викторовна — Кызыл хоорайның № 7 ортумак школаның башкызы. 13. Чемцова Елизавета Макаровна — Кызыл хоорайның № 7 ортумак школаның башкызы.

ССРЭ-нин Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы И. ШВЕРНИК. ССРЭ-нин Дээди Совединиң Президиумунун Секретари. А. ГОРКИН.

Москва, Кремль. 1952 ч. август 22.

Чогуур үезинде ажаап алып болза, уьдуп алганы ол, ажаап алышыкынга озалдар болза, уттурганы ол

Баштайгы хүннерде четпестерни дарый узуткаар

Би-Хем районунд Устүү-Тарла-да Ленин аттыг көдээ ажил-агы артелинин ховуларында өзүп үнгөн байлак дүжүттүн ажаап алышыкыны август 23-тен эгелзэн. Каык-Хөл-де бир дугаар хову бригадасы ажылдап турар. Ында 36 колхозчулар, ийи комбайнар, аът-биле тараа кезер ийи машиналар, 6 тергелер болгаш өске-даа чепек-херекселдер бар болуп турар. Ажаап алышыкынын баштайгы хүннеринден бээр 25 га черин тараазын бышканып кескен.

Ажаап алышыкынын баштайгы хүннеринде дыка улуг четпестер бар болуп турарын элзэн хөй фактылар көргүзүп турар. Чүнү-да мурнунда артелинин баштаар чери ажаап алышыкыга онза кошкак белеткетинин көргүзүп турар. Ол бригаданын составында 51 кижини ажалдадыр деп планнап каан турбужа, херек кырында 30 хире кижиле ажалдап турар, комбайнарнын бастырган тараазын сөөртүрүнге 12 тергелди айттар хереклетинер турда, чүгө 6 тергелди айттар бар болуп турар.

Ховуда тараажыларнын күш-ажылын онза четпестерни узуткаар турарын узурдундан оларнын хөй кезин ажалдап кылырынчы нормаларын чедир күүседип шыдавай турар. Эң ылангыя атыгы тараа кес-тирер машиназы-биле тараа кезип турар машинистер болгаш сноп баг-лакчылары баштайгы хүннерде нормаларын үргүлчү чедир күүсетпейн, харын чамдыктары чартык хүнүнү нормаларын бүдүн хүн иштинде арай боорда күүседип турарлар.

Машинистер Дүжүк, Дамчат-оол олар чангыс шөлдүн тараазын ийи машина-биле чангыс черге сур-руштүр кезип турганнар, а ыччаар кезип турда бир машина ажалда-вайн туруп алырга-ла бирээзи ба-за денге туруп ап турган.

Сноп баглаарында 5—5 кижиле составтыг ийи вено ажалдап турар. Оларнын кижиле бүрүзү-ле бир хүнде 500 снопту баглаар ужурулг. Ында Чолдак-Кара, Тамара, Өшкү-Саар болгаш өскө-даа ажал нормаларын хүн-бүрүде ажил күүседип турар. Ыччалза-даа оларнын дыка хөй кезин нормаларын күүседип шыдавай турар. Чижээлээрге, Опа-кай, Таян, Сарыг-оол олар хүн-бүрү-нүн ажал нормазын 40—50 хуу күүседип, чегенчт байдалын көр-гүзүп турарлар. Сноп баглаар шөл-ге баргаш оларнын дыштарыны ажалдаарында хөй болуп турар. Оң кол чылдагааны болза, колхоз-тун баштаар чери оларнын иштинге организастыг ажалды чорутпайн ту-рарында болур. Хову бригаданын бригадирин эш Дүжүк, бригаданын үчөгүн эш Кызыл-оол ажалдап турарларын аразында ында-хааы

М. КАВАА-САРЫГ.

Тараа болгаш сиген белеткели

Каа-Хем районда «Победа» колхоз болза, районда сиген кезилдезин болгаш силос салышыкынын бир дугаарында күүсеткен колхозтарнын бирээзи. Нитинин малынын баш са-нынын улам өзүп турарын бодааш, колхозчулар чедип алган чедиш-кынге доктаавайн, сиген белеткелин үргүлчүлүп турар.

Дүжүт ажаалгазынын баштайгы хүннеринде ажаап алышыкында тараа кезер 7 машина, 30 сноп баг-лакчылары үнгөн. Оон-биле кады 25 ки-жилег звено сиген белеткелин азы-жылы үргүлчүлүшкөн турар. Олар сентябрын 5-ке чедир план-дан ажыр 2 муң центнер сигени белеткээр деп хүлээлгени алганнар.

Күштү ыччаалдыр таарыштыр тургускаан чорук массалыг дүжүт ажаап алышыкынын саат болбайн турар. Ам үезде тараа шөлдүнде тараа кезер 10 машина, 2 комбайн ажалдап турар. Машинистер П. Толмачёв, Ф. Шумов, И. Болчуганов болгаш өскө-даа күш-ажылга онза ажалды турарлар. Дөрт талазын-дан кезеринге эглип чыдыпкан тараа шаптык кылып турар болза-даа, ма-шинистер ажил нормаларын дыка ажыр күүседип турар. Машинистер мурнунда чыдыпкан тарааны ыш-биле ковайты көдүртүрүнге маши-нист бурзунге дузалары-биле 2—2 колхозчуну быжыгалаан. Сноп баг-

лакчылары Коголян, М. Даваа, Е. Мусихина болгаш өскө-даа ажил нормазын үргүлчү ажыр күүседип турарлар.

Комбайнарнын ажылын үзүктөл чок чорударын хандыраар дээш ар-тель баштаар чери кывар, чаар чүүлдерин баш удур сөөртүп белет-кэзи, четчир санныг кижилерни үзүп берген. Бастырган тараа сөөртүл-гезинде 2 автомашина, 4 терге ажал-дап турар. Бо бүгү хемчелер бол-за, тарааны хөй шаңнарже быдарат-пайн, колхозтун төвүнде электри-житкен болгаш механизасчыткан, шаче мөөнээр чорукту хандырган. Шлейтоннарга болгаш тараа курга-дылгазынга тарааны механизасчыт-кан арыглаашкын-биле чорудуп ту-рар.

Кезилде болгаш комбайнын ажаап алышыкыны-биле кады баш-таар чер болза, 2 электржиткен на-рын молотилкалар-биле тараа бас-тырылганы организастап турар. Бастырган тарааны эки арыглаан соон дарый күрүнө складынче чүдү-рүп чорудуп турар.

«Победа» колхозта дүжүт ажаап алышыкыны-биле нитинин малынга чемнер белеткээр деп ийи кол сору-лганы күүседирин шын холбаштырып турар.

У. СЕМЕНОВА.

Белеткел чок чоруктуң түнвели

Барыын-Хемчик районунд Аксы-Барлык сумуд «Ленин ороу» кол-хоз (даргазы Дүм-оол, хову бри-гаданын бригадирин С. Чанзан) дү-жүт ажаап алышыкынын август 18-те кирген болза-даа, ажаап алышыкыга белеткели багай чор-руканында бо хүннерге чедир ажал шуудавайн турар. Бригадага 84 кижиле ажалдаар дээш болза, ам херек кырында 54 кижиле ажалдап турар.

Бригадада дүжүт ажаап алыш-кынын ажил планын амга чедир чогаадып тургусулаан чорук тергини четпес. Колхозчуларнын кылыр ажалдарын таарыштыр хувааваанын чылдагаанында кылыр-бир ажалга чамдык колхозчулар мөөн-ежи бээр, а бир чамдык ажалдар-да күш чедишпейн турар чүүлдер бар.

Тараа кезер бир машинанын сеп-телгени багай болганында 3 хүн иштинде ажалдаваан. Ол машина-нын кескен черинде тараанын чиди-рин канчаар-даа аажок хөй: бир дөрбөлчин метрде 70—80 хире та-раа багы чыдып калган. Август 27-ге чедир чүгө 28 га черин тараа-зы бастырганнар. Тарааны бөлүп, салгына арыгалап октаар хүүртер чангыс-даа чок, тарааны арыгалаар, савалаар машина болгаш хер-херек-сел база-ла чок, тараа сөөртүр тер-

гелер септетимезин, серилиг болгаш чадагай шаңнарны белеткөвезин. Оон чылдагаанында боду чорук ком-байнын бастырган тарааларын до-вурактыг черде төп турар. Оон адаанда 16—18 килограмм хире та-раалар довуракка холужуп каап ту-рар. Сноп багдалгылары сноп баг-лаан черинде элзэн хөй тарааларны артырып каап турар. Тараа кезер бир машина ажалдыг эгезинден бээр чүгө 6 га черин тараазын ке-зин, күш-ажылдын бүдүрүчүлүгүнүн эң куду хемчээлин көргүзүп турар.

Колхозчуларнын ажылынын үчө-дүн кылыр Шыдыраала кандыг-даа сан түң чок болуп турар.

«Ленин ороу» колхозтун дүжүт ажаап алышыкынын да четпестерин дарый узуткаарынын хемчелерин алыр, хамыктын мурнунда бригада ажил планын тургузар, ол планын күүселдизин хүн-бүрү хынаар бол-гаш беш хонуктарнын графинин ыя-авыла күүсеткен турарын чедип алыр дээш шынгы демиселди чо-рудар. Колхозтун кижиле күжүң бол-гаш өске-даа күштерин бүрүн мобил-лиастап тургаш, байлак дүжүттүн тараазын чидирит чокка ажаап ап, күрүнө тараа дужалгалгазын хуу-саазынын бетинде күүседирин колхоз баштаар черинин болгаш колхозчу-ларнын чугула сорулгазы болур.

БИСТИҢ КОРР.

Комсомол организациязынын ажылын экижидер

Барыын-Хемчик районунд Хенде-лец сумузунда улгатыр катышкан «Победа» колхозтун комсомол ор-ганизациясында 34 комсомолчулар бар. Колхозту организастап, ажил-агы та-лазы-биле быжыгалаар дээш демиселге бо дээрге канчаар-даа аажок улуг күш болур. Колхозтун комсо-мол организациязы (секретари эш Сендажи) бодунун мурнунда хары-салгалыг сорулгаларын дыка четпес күүседип турар.

Комсомол организациязы 1952 чылдын март айда бүгү кезигүннер хуралында ажилды экижидер дугай-ында делгерней доктаалды хүлээп ап, ажил планын бадылап алган. Хурал-даа эркен, а ол шийтпир саазын кырында болуп арткан. ВЛКСМ райкомунун пленумунун болгаш бюрозунун доктаалдарын таныштырыр-биле комсомол рай-комунун ажилдакчызы эш Кестикей июнь айда чедип келгеш, 2—3 хонук хиреде комсомолчуларын чырын оралдашкан, ыччалза-даа комсомол-чулар чылбайн барган, райкомун төлээзи түнхөл чокка чанган. Коми-тет секретари эш Сендажын колхоз төвүндөн 30 ажыг километр ырак Алаш деп черге чайлаанын чүгө сураа дыналыр. Ыччаангаш секретарь-биле аныктарын аразын-да харылаа чок болуп келген, ажил чорутуумаан.

Комитет аныктарын ортузунга коммунист кижизидилгенин ажил-дарын чорударын шуут уткан бол-гаш харын-даа бодунун бюрозунун, бүгү кезигүннер хуралдарын безин эркен үр үенин дургузунда чан-гыс-даа чыгбаан.

Эртен өөредилге чылынын эге-зинде тургускаан эге политшкола өөредилге чылынын төнүзүгүн чедир чангыс-даа кичээл кылбаан. Эви-ледин хүрээленинге мурнакчы кол-хозчу аныктарын хүлээп алыр ажалдарын чугулазын комитеттин бюрозу, оон кезигүннери мырнай сагымайн турарлар. Күш-ажылдын оралдык-чурумун багай тургускаан-дан сиген кезилдезинин изиг-тулуң үезинде чамдык комсомол кезигүн-нери ажалга 2—3 хонуктарда ийи-ке азы оон-даа хөй үелерде келбейн баар таварыгалар эвээш эвес бол-гудап турган.

Ам бо хүннерге чедир-ле ВЛКСМ Уставынын негелдизин хажык чок күүседирин комитет комсомолчулар-дан негевейн турар. Кезигүн дады-лыры ол комитетте кончуг багай чыгынын турар. Март айдан эгелзеш ол комсомол комитети кассага чан-

Улегерлиг колхозчу

Таңдык районда «Победа» колхоз-тун кезигүнү эш Эзириктен улегер-лиг ажалдап турар. Ол чазын трак-тора тараа чаштырып ажалдап тургаш, хүн нормазын 2 катап ажыр күүседип турган, ыччаангаш район-нун хүндүлөп самбыразынга макта-лун чарлаткан.

С. АЛЕЕТ.

ПАРТИЯНЫҢ БОЛГАШ КҮРҮНЕНИҢ САГЫЛГА-ЧУРУМУ

Ленин—Сталиннын партиязынын XIX съездинин совет улус болгаш улам-на өзүп турар политиктиг дүжүт күш-ажылыг көдүрүлүшкүн-биле чоруп турар. 1952 чылдын ажил-агы планын долдуур болгаш ажыр күүседир дээш социалист чарышты ажалчылар, колхозчулар болгаш интеллигенция улам-на калбартып турар. Массаларын патриоттук чаа көдүрүлүшкүнүн бажында чер-черин партия организациялары, коммунист партиянын кезигүннери болгаш кандидаттары чоруду турар. Съезд мурунун бо хүннеринде партия организацияларынын парти-жи-организастыг болгаш партижи-политиктиг ажалынын дененил көс-күзү-биле көдүрүлгөн, ажил-агы култура тургузушкунун бүгү ажалдарында оларнын удуртур баш-каар ролу күштөнгөн.

Беш чыл планынын талазы-биле директиваларын төлөвилелин бол-гаш партиянын эскерткен Уставы-нын төлөвилелин партия хуралда-рында болгаш конференцияларында чугаалаштыр турары бектик идея-кейлиг байдал-биле эртин турар.

Партиянын болгаш оң чер-черде организастыгы улам быжыглаар-чыне, коммунист партиянын кезигүнүн адын улам бедидерине угланган Уставын төлөвилелин чүүлдерин коммунистер чангыс эп-сеткил-биле чүдүлдү деп көрүп ту-рар. Партиянын чангыс эвин бүгү хемчег-биле быжыглаар, партиянын шийтпирлерин күүседирине идея-кейлиг демиселчи болуп, күш-ажыл-га үдөтөгил болур, массалар-биле харылааны хүн-бүрүде быжыглаар, марксизм-ленинизмдин үндизинерин шийтээли алыр дээш ажалдаар, бот-шүгүмчүлөдди болгаш адаадын шүгүмчүлөдди калбаргы, партиянын мурнунга шыныч болгаш ак-сеткил-дик болур, партиянын болгаш күрү-

ненин чажыдын сагыр, серемчиле-ди бедидер, кадрларын шын шийди-алыр дугайында партиянын айтшы-кынынын чайгылыш чокка ботта-дыр деп партия кезигүнүгө оона-тынып турар хүлээлгелерин күүсе-дириче коммунистернин ажил-херек-тери, угаан-бодалдары угланган.

Партиянын бүгү кезигүннеринге ыяаыла албан болуп партиянын болгаш күрүненин сагылга-чуруму сагыр деп партия кезигүннеринден төлөвиледе айтып турар негелдени партижи массалар эң-не изин-биле чүдүлүнүп көрүп турар. Бирээзи удурткучларга, өскези анааларга деп ийи сагылга-чурум партияга ту-руп болбас деп төлөвиледе чүдүлү коммунистер чангыс эп-сеткил-биле чөпшээр турар. Партия болза, бүгү коммунистерге оларнын ачы-хавыя-зында болгаш эрге-дужаашында хамарышпас чангыс сагылга-чурум-нун, чангыс хоойлууду болур. Партиянын болгаш күрүненин сагылга-чурумун үрээр болза, партияга чо-гарал таварыштыр хоралыг чорук болур болгаш моон ужурунда партиянын хүрээленинге турары-биле таарышпас.

Бистиң партиявс бодунун туруп келгенин баштайгы хүннеринден эгелзеш-ле күзел-сорууну чангыс-зы-биле ажал-чорудулгазынын чангыс-биле, сагылга-чурумунун чангыс-биле канылган. Бир эвес пар-тия бодунун хүрээленинин чангыс эвин камгалаар деп күзөзө, партия-нын бүгү кезигүннеринге—удурткуч-ларга-даа, анааларга-даа бир дө-мк ыяаыла албан болур чангыс аай пролетаржы сагылга-чурумун партия бодунун практиказыга чо-рудар ужурулг. Моон ужурунда са-гылга-чурум албан эвес болур «со-нугтурганнар» болгаш сагылга-чурум-га ыяаыла чажыртыр «сонугтур-

бааннар» деп хуваалда партияга ту-руп болбас ужурулг. Бо чорук чокка партиянын бодун чорукун бол-гаш оон хүрээленин чангыс эвин камгалаары болуумас деп Ленин болгаш Сталин партиянын органи-застыг үндизинерин тургузуп тур-гаш-ла чугулаалп айтып турган.

Партия бистиң кадрларчыстыг, бүгү коммунистерин коммунизмдин улуг херээнге бердинген кылдыр, партиянын шийтпирлерин чайгылыш чокка күүседир кылдыр могай-шы-лак чокка кижизидип турар. Партиянын канчаар-даа аажок улуг кижизидикчи ажалынын ачызында коммунистерин идеялиг дененил дүзүктөл чокка бедип, оларнын ме-дерелдик чоруп өзүп турар. Бистиң партиявстыг катыштыгы турары миллион-миллион коммунистерге партиянын эрге-ажыктарында, социалист күрүненин эрге-ажыктары-нда болгаш эрге-ажыктар чок.

Ыччалза-даа бистиң партиявста бирээзи партиянын агаа кезигүн-неринге, өскези—удурткучуларынга деп ийи сагылга-чурум бар чүве кылдыр шын эвес бодап турар чам-дык коммунистер ам-даа бар. Са-гылга-чурум дугайын ыччаар до-рамчылаашкынныг, партижи эвес бедип чорук болза, коммунистге даандырып турар хүлээлгелерин партиянын чамдык кезигүннерин күүсетпейн баар, партижи массалар-лардан алырдыр, шүгүмчүлөдди кызыр, партиянын болгаш совет чо-рунине хоойлуларын чөргүү чо-руунга чедирер.

ВКП(б)-нин XIX съездини-биле холбаштыр партия организацияла-рынын мурнунда туруп турар сору-лгалары чугаалашышаан, парти-жи массалар болза, партиянын бол-гаш күрүненин сагылга-чурумун үрөп турар чамдык удурткучуларын шүгүмчүлөп, коммунисттин алда-

рын болгаш төлөптин үнелэвес, партиянын болгаш күрүненин мур-нунга бодун шыныч эвес, ак-сеткил-дик эвес ап чорук, шыныч чажы-рар, хажыдар кижилер-биле шийт-пирлиг демисежирин партия коми-теттеринден негеп турар.

Сонгу-Кавказтын демир оруунун эргелденин коммунистер боттары-нын партия хуралында оруктун Рос-тов кезезин начальниги партия кезигүнү Котляренкоун таарышпас чорудулгазынга—шимчээр составтын септелгенин талазы-биле шын эвес, карак чаар чорукту ажыглааш, күрүнени мегелээр орукка кирген чорунга удур чогуур өйүндө де-мисешсэн дээш эргелденин партия комитетин чөптүү-биле шүгүмчү-лээнер. Котляренкоун күрүзе са-гылга-чурумунга удур чорудулгазы-нын дугайында медээни алгаш, пар-тия комитети олче чогуур кичээлге салбаан болгаш күрүнө сагылга-чурумунун үрекчиинин партижи эвес чоруп-биле таарышышаан турган.

Ындыг фактылар ховар эвес. Са-гылга-чурумун шыныгы сагыр өзү-га кадрларны кижизидерине чогуур кичээлгеин бодунун практиктиг ажалынга салбаан дээш партия хооромун Нияне-Тагилдин хоорай конференциязынга делегаттар шү-гүмчүлээнер. Планаг продукция четпеске немей бижип ап, карак чаар чорук кылып турганнар Ново-Тагилдин металлургия заводунга элзэн үе мурнунда илерзэн. Хоор-комунун ыттавайн чөпшээржил турганы-биле карак чаарларнын чамдызынга партия харысалгалын амга чедир хүлээлтпэн. Оон-биле кады заводта үнелиг материал чүл-деринин үчөдү амга чедир багай тургустунган, ажалды үрей кылы-рында, чиг-этти, оон чүдүлдү бол-гаш өске-даа материалдарын ажыр чаргыдаанында улуг когараллар болуп турар.

Сагылга-чурумун шыныгы сагыр өзүга кадрларны кижизитпешаан, партиянын чер-чер органны пар-тиянын болгаш чазактын даалгала-

рын күүседир дээш могай шылаг чок демиселдин улегерин көргүзөр ужу-рулг. Устүкү органнын шийтпир-лерин болгаш бодунун шийтпирле-рин боттаандыраар дээш хүн-бүрү де-мисел чорутпас чорукту сагылга-чурумун улуг үрээшкин деп көөрдөн өске канчаар-даа көрдүмөз. Партиянын амгы үезде болуп эртин турар район болгаш хоорай конфе-ренцияларынга партиянын чугула шийтпирлеринин күүселдизин хан-дырбайн турар партижи удурткуч-ларны коммунистер шийтпирли-биле буруу шаап турган. Чижээ, пар-тижи-организастыг болгаш партиж-ли-политиктиг ажалдын талазынче улагыр дугайында, политиктиг бол-гаш ажил-агы ажалдарын шын дүшүтүр дугайында партиянын айтшыкынынын амга чедир багай күүседип турар дээш Николаевск областын Калачаевскийин партия райкомун районун партия конфе-ренциязынга шүгүмчүлзэн.

Партиянын болгаш күрүненин са-гылга-чурумун чайгылыш чок са-гыры дээш демисел болза, бот-шүгүмчүлөдди болгаш адаандан шү-гүмчүлөдди бүгү хемчег-биле хөг-жүдери негеп турар. Партия кези-гүнү болза, ажалда четпестерин иле-редир болгаш оларны чайладырып чедип алыр, ажалда бар чедиш-киннерге байырлап тайбызыраар болгаш оожургаар чорукка удур де-мисежир хүлээлгелгил. Шүгүмчүлө-дик кызыр чорук аар хоралыг чорук болур. Шүгүмчүлөдди кым-на ту-рар болгаш ону байырлаашкын-биле, мактангышкын-биле кым-на содуур болур ол кижиле партиянын хүрээленинге туруп шыдаас.

Партия кезигүнү ажалдын кан-дыг-даа участогуна турза, боудан болгаш өскө-даа негээчел, четпестерге тааржып шыдашпас бо-лур хүлээлгелгил. Партия кезигүнү болза, ажалда четпестерин арыч-нүүр барымдалавайн, партиянын Төп Комитетинге чедир партиянын удур-тур органнынга медээлээр хүдээл-

гыс рубль-даа кезигүн дадывырын кийрбээн. Комсомол комитетинин секретари кезигүннерден дадывырны хавырада кандыг-даа демлегел болгаш бүрүктөл чокка хавырып ап чорур.

Комсомолдун Барыын-Хемчик райкомун ВЛКСМ обкомунче кези-гүн дадывырны хавырылганын дугайында кийрип турар отчөдүнгө та чүү деп тайылбырлап, ол четпес чорукту чүнү-биле хөлөгөлөп турар чүве ынаан.

Районун ол бир улуг комсомол комитетинде шыдагыр арга чок чет-пестерин харысалгалын ВЛКСМ райкомунун секретарылары эштер Сурунгу биле Даныков олар база улежир ужурулг.

Колхозта комсомол комитети кан-дыг-даа ажалды план чок, ыла-чая-гаарлап ажалдап турар. Амгы үезде комсомол организациязы аныктар ортузунга илеткелдер, лекциялар болгаш беседалар чорутпайн турар.

Сиген кезилдезинин болгаш дүжү ажаап алышыкынын-даа үезинде агитхуудустарын болгаш хана со-дуну удуртерин организаставайн турар.

Комсомолчулар күш-ажылдын са-гылга-чурумун үрөп, арага-дарыга хандыр, ажалга үнмес чоруктарын болдуруп турар. Ылангыя комсомол-чу эш Тамара 2 ай иштинде ажал-га үнмзэн, комсомолчу эш Барыч чылдагаан чокка ажалдавайн турар.

Колхозта комсомол ажалды ол хире багай чоруп турда, ында партия эге организациязы (секретари эш Бадакай) кандыг-даа хемчег албайн турар.

Партия эге организациязы комсо-мол ажалынын дугайында чыл эге-зинден бээр хуралга чангыс-даа катап айттыр чугаалашпайн, негелде кылбайн болгаш практиктиг дуза-ламчыны көргүспейн турар.

Колхоз район төвүндөн 5 кило-метр хире черде турза-даа, ВЛКСМ райкомунун секретарылары болгаш ажалдакчылары ховар аалчылар болуп четсе-даа, өске ажалдар-биле кызыгаарлатынган чанып турганнар.

Колхозта комсомол организация-зынын ажалын экижидеринин дугайында анаа хамарышкан удур-тур организациялар дарый хемчег алза чогуур.

С. АЛЕЕТ.

Ам күсү дүжүт ажаап алыш-кынын кампаниязынын үезинде база-ла чедишкенин ажалдап ту-рар. Ам үезде ол тараа дензип ажалдап, хүн-бүрүде 30—40 тонну дензип турар. Күрүнөге дужаар тарааны саат чокка чүдүржүп ту-рар.

гелиг деп партиянын эскерткен У-ставында чугаалап турар. Ажил-хе-ректик таарымча чок чорук чажы-рар, партияга болгаш күрүнөге ко-гарал чедир шын эвес чорудулга-ларны тоовайн эртирер эрге партия кезигүнүндө чок. Партия кезигүнү-нүн ол хүлээлгенин күүседирине кым-на шаптыктаар болду, ол кижин партиянын күзел-соруунун чө-рчүкчү дээш шыныгызы-биле хем-чег алып ужурулг.

Серемчиледди болур чорук кан-дыг-даа участка болгаш кандыг-даа байдалга эргежок чугула деп чүвени билгеш, партиянын болгаш күрүненин чажыдын сагыр, серемчиледди болур. Партиянын бол-гаш күрүненин чажыдын сандары партиянын мурнунга буруудуг чорук болур болгаш партиянын хү-рээленинге турары-биле таарыш-пас. Партиянын эскерткен Уставы-нын төлөвилелинде бо чугула негел-дени партижи массалар бүгү ния-тизи-биле чүдүлдү деп хүлээп ап ту-рар. Ол хүлээлгени партия кезигүнү буруунун чайгылыш чокка күүсе-дири—партиянын болгаш күрүненин сагылга-чурумун улам быжыглаары-нын чугула чүдүл болур.

Коммунист партия бодунун XIX съездинин массаларын политикти-г болгаш күш-ажылыг бедик кө-дүрүлүшкүнүн үезинде чоруп олар. Боттарынын улуг партиязы дээш, оон бүгү делегейге төгүлүт чедишкенин дээш эсүдүг чор-гааралды угаан-сеткил-биле миллион-миллион коммунистер ажил-агы болгаш култура тургузушкунун бүгү адырларында чаа-чаа чедишкенин дээш эрес маадрылыш-биле демиселчи турарлар. Чуртту тиленген тилелгеже баштап ту-рар Ленин—Сталиннын партиязы-нын кезигүнүн адын улам-на бедип турарын совет улус болгаш бүгү делегейин ажилчы чонвары көрүп турар.

«Правданы» мурнуку чүүүлү.

ЭРТЕМНИҢ ЧЕДИИШКИНЕРИ—КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙНЫҢ АЖЫЛГАТЫНДА

Күзүн тарыыр культуралар тарылгазының мурнакчы дуржулгасы

Күзүн тарыыр кызылтас болгаш көктараа болза, бистин чуртувуста аш-чемниң эң чугула культуралары болур. Эртем-шинчилел албан черлери болгаш мурнакчы колхозтар тарааны күзүн тарырының агротехникти аргаларын ажалдап кылган болгаш боттандырып турар. Ол аргалар болза, агаар-бойдустан байдалдарында хамаарылга чокка бедик болгаш туруштугу дүжүттөрүн алырын хандырып турар.

Күзүн тарыыр тараага дээр черлер болза, кара болгаш чайын эрте чарган чер болур деп чүве билдингир. Бидик болза-даа, күзүн тарыыр тараанын шөлүнүн элээн хөй кезин, ылангыя муруну районнарга чайын чарган черлерин, ол ышкаш хөөп олуртур культураларының күзүн, чазын чажар тараанын болгаш өске-даа культураларының шөлүн ээлеп турар. Шак ындыг шөлдерден күзүн тарыыр тараанын бедик дүжүттөрүн апа болур деп чүвени колхозтарның практикасы көргүсөн. Чижээлээрге, Николаевск областың Баштанский районунун Политотдел аттыг колхозчу чайын чарган черлерден өске черлерге тарааш, күзүн тарыыр кызылтасын дүжүдүн 350 ажыг гектар шөлдүнү да бүрүздүн 110 гектар алган.

Күзүн тарыыр тараага чайын чарган черлерден өске черлерин шилдир дугайында айтырыгы шилдирливишана, мурнакчы колхозтар хөөп олуртур культураларга таарымчалыг байдалды берип турар. Муруну районнарда ындыг культуралар болза, калбак одуругду арга-биле тараан хөөн, тарымал тоорук, клеценна, чингетараа, кукуруза болгаш чамдык өске-даа культуралар, ыңчаарга төп районнарга — колдуунда эрте хөөп олуртур картофель болур. Ол культуралары тараан шөлдерин эки ажалдап кылгаш, аңаа тараан күзүн тарыыр тараандар бедик дүжүттөрүн берип турар деп чүвени практика көргүсөн. Бо талазы-биле Николаевск областың Баштанский районунун колхозтарының дуржулгасы кончук көрүскенчиг. Хөөп олуртур культураларының шөлү-биле күзүн тарыыр шөлдерин калбарканын болгаш бедик агротехниканы ажылаанын түннелинде бо районун колхозтары 1940 чылга демейлээрге, 1951 чылда он үш катаптан хөй кызылтас алган. Хендир тарыыр зонаны мурунку кезинин хөй-хөй колхозтары күзүн тарыыр көктарааны эки дүжүттөрүн эрте ажаап ап турар хендирин, база эрте хөөп олуртур картофельдин соон дарый ап турар.

Мурнакчы колхозтар күзүн чажып тарыыр тарылгага хөрүнүнү белеткээринин шилдирлиги ужу-дузаны үнелеп көрүп турар. Чайын чарган черлерин орай болгаш багай аңдарып, ажалдап кылгырга күзүн тараан тараанын дүжүттөрүн чавыс болуп турар. Харын чайын чарган черлер бедик дүжүттөрүн ажалдаан черлер бедик дүжүттөрүн алырын хандырып турар.

Кара-хөрүнүгүз эвес зонаны колхозтары хөрүнүнү пок үнүштерин аштап арыглаар ажалды чайын чарган черлерин культивизастааш, ола дораан илиртереп тургаш ажалдап кылар арга-биле боттандырып турар. Чайын чарган черлерин ажалдап кылгырга күзүн чажып тарыыр тарылгага хөрүнүнү белеткээринин шилдирлиги ужу-дузаны үнелеп көрүп турар. Чайын чарган черлерин орай болгаш багай аңдарып, ажалдап кылгырга күзүн тараан тараанын дүжүттөрүн чавыс болуп турар. Харын чайын чарган черлер бедик дүжүттөрүн ажалдаан черлер бедик дүжүттөрүн алырын хандырып турар.

Кара-хөрүнүгүз эвес зонаны колхозтары хөрүнүнү пок үнүштерин аштап арыглаар ажалды чайын чарган черлерин культивизастааш, ола дораан илиртереп тургаш ажалдап кылар арга-биле боттандырып турар. Чайын чарган черлерин ажалдап кылгырга күзүн чажып тарыыр тарылгага хөрүнүнү белеткээринин шилдирлиги ужу-дузаны үнелеп көрүп турар. Чайын чарган черлерин орай болгаш багай аңдарып, ажалдап кылгырга күзүн тараан тараанын дүжүттөрүн чавыс болуп турар. Харын чайын чарган черлер бедик дүжүттөрүн ажалдаан черлер бедик дүжүттөрүн алырын хандырып турар.

Кара-хөрүнүгүз эвес зонаны колхозтары хөрүнүнү пок үнүштерин аштап арыглаар ажалды чайын чарган черлерин культивизастааш, ола дораан илиртереп тургаш ажалдап кылар арга-биле боттандырып турар. Чайын чарган черлерин ажалдап кылгырга күзүн чажып тарыыр тарылгага хөрүнүнү белеткээринин шилдирлиги ужу-дузаны үнелеп көрүп турар. Чайын чарган черлерин орай болгаш багай аңдарып, ажалдап кылгырга күзүн тараан тараанын дүжүттөрүн чавыс болуп турар. Харын чайын чарган черлер бедик дүжүттөрүн ажалдаан черлер бедик дүжүттөрүн алырын хандырып турар.

Кара-хөрүнүгүз эвес зонаны колхозтары хөрүнүнү пок үнүштерин аштап арыглаар ажалды чайын чарган черлерин культивизастааш, ола дораан илиртереп тургаш ажалдап кылар арга-биле боттандырып турар. Чайын чарган черлерин ажалдап кылгырга күзүн чажып тарыыр тарылгага хөрүнүнү белеткээринин шилдирлиги ужу-дузаны үнелеп көрүп турар. Чайын чарган черлерин орай болгаш багай аңдарып, ажалдап кылгырга күзүн тараан тараанын дүжүттөрүн чавыс болуп турар. Харын чайын чарган черлер бедик дүжүттөрүн ажалдаан черлер бедик дүжүттөрүн алырын хандырып турар.

★
П. ЗАБАЗНЫЙ,
СССР-ниң көдээ ажил-агый
Министерствозунуң тараа болгаш үс
культураларының кол эргелелиниң
начальнигиниң оралакчысы

Багай ажалдап кылдынган болгаш покталган шөлдерин бижектиг андазын-биле 25—27 сантиметр чедир хандыр чарышаан ооң-биле кады хөрүнүнү илиртереп болгаш хөрүнүнү кырын дескидээр. Хөрүнүнү дескидээр чорук хөрүнүнү дыгылдар болгаш шыкты черин кырынче үндүрбөс. Эик ажалдап кылдынган болгаш арыг база дазылында чемиштиг культуралары ажаап алган сөөлүндө шык-биле хандырынган шөлдерин чарбайн, а дискалааш, азы душлылык-биле хөрүнүнү үренинин чыдар ханызынга чедир коптаргаш, илиртереп каары-биле кызыгаарлатынып болур. Мындыг таварылгада тарымал тооруктуң сөөлүндө тараан кызылтасын гектар бүрүздүн 100 пудтан эвезин эвес дүжүттү апа болурун Сонгу Кавказтың болгаш Украин ССР-ниң элээн каш колхозтарының практикасы көргүзүп турар.

Тараа культуралары ажааганын сөөлүндө күскү тарылгалары чорударда Муруну-Чүктүн мурнакчы колхозтары хөрүнүнү ажалдап кылырын шынанынча болгаш хуусаанынча кол кичээнгейни салып турар. Ажаап алышык-биле кады тараа хоорунунда пок үнүштерин душлылык-биле дырбадып арыглаар ажалды чорударга эргежок чугула. Чер андарылгазын ажаап алышык-биле соон дарый доп-доп чорудар ужурут дээрзин практика көргүзүп турар. Ол ажалды бичи-ле саададыр болза, черини шыгын удуу-биле чидирип болур. Күзүн тарыыр культуралары чажып тарыыр мурунда чарган черлерин доора илиртереп азы үренинин чыста чогуур ханызынга чедир культивизастаашаан илиртереп херек.

Орайтадыр чарган черге күзүн тарыыр культуралары чажып тарыыр мурунда аар каткалар-биле дескил базырап чорук ажыктыг болур. Ол болза, күзүн тараан культураларының чангыс-аай деминг өзүп үнерин хандырап болгаш оларның кышты эрттеринге таарымчалыг байдалды тургузар.

Чайын чарбаан черлерге тараан күзүн тарыыр культуралардан, эн ылангыя кызылтастан бедик дүжүттү чедип алырынга чемишчилдиглерин, бир дугаар ээлчегде фосфор—калийн ажалдаар чорук чугула ужу-дузаны. Чемишчилдиглер болза тарылганы кышка шыдамыккай чоруун бедилер.

Дүжүт болза, үренин материалдарының шынарында улуг хамаарыг. Үренин болза, чер-черин байдалына шилдинген эки сорттар болур ужурут. Оларын эн-не үнели болза, бедик дүжүттүг участкардан алган үренилер болур. Үрениннерин арыг, долу дензилг, бир дески болгаш бедик үнүштүг болуру тергип чугула. Бидыг үрениннер чете болгаш деминг үнүшкүнүгү бээр болгаш үнүштүг чангыс-аай өзүлдээн болгаш дүжүттүг харугда быжар чоруун хандыраар. Үренинни триерге азы үренин арыглаар нарын машиналарга арыглап турар үеде эң улуг үрениннерин бир болгаш ийни бөлүк кылдыр ылгаш тускайлааш, оларны ангы-ангы чажарын академик И. В. Якушкин сүмелен турар. Үренинни тарыыр мурунда үнүштүг шынарын хынаар болгаш курга арга-биле хораннаан турар ужурут.

Үнүштерин кышты эки чедишкенин ажарына тарылганын хуусааларын барымдалаар чорук шилдирлиги ужу-дузаны. Тарылга хуусааларының чугулазын чедир үнелес чорук болза, материалдыг бодалга чедирер улуг частыгы болур. Чижээлээрге, эртен чылын Воронеж, Курск болгаш өске-даа областарының колхозтары күзүн тарыыр кызылтасын эвезин эрттереп тарааннар, оон түннелинде күзүн тараан тараанын элээн хөй кезинге гессенка деп хоралыг ымыраа халдаан болган. Тарылганы хөлүн эртер эртелээр чорук шын эвес болур.

Чоннуң негелдезин хандыраар херек тургаш, херек кырында 10 хире хонгаш чангыс катап экээр, ол эктелген почтазын «Черби» колхозтун конторазына аппарап каапкыш, кыма-даа дужаап бербейн турар. Оон ужурунда солуннар, журналдар чакыдыкчыларына өй-шаанда четпес, конторага үр үеде чыдар ийикле, чамдыкта чидип турар. Почта дажылгазының ажылын экижидер дугайында хемчегни кыска хуусаа иштинде алыры негетинип турар.

Тарылганы эрте чорударга үнүш күзүн-не яровизациянын чадазын эрттер болгаш кышты эрттерер үеде оон чадалыг өзүлдээн элээн эргижер берген турар. Оон ангыда, эвезин эрттер эрте тараан үнүштериниң клеткелериниң ыгында чигир эвез болгаш суг хөй болур, а оон салбакталчак дазылынын белдир кылдыра болур. Ол бүгү болза, күзүн тараан культураларының соокка шыдамыккай чоруун кудуладар. Ол ышак эвез эрттер эрте тараан күзүн тарыыр культуралары үрегдекчидер күштүү-биле үрегдээр болгаш аарыгы халдашып болур дээрзин билдир херек.

Хөй-хөй МТС-тер болгаш колхозтар тарылгага озалдаашкыны база болдуруп турарлар. Тарылганы орай чорударга күзүн үнүш эки өзүп четикпейн баар болгаш кышты багай ажаар, а чазын артып калганын кыжын кемден баксыраанында кончук оожум эттинер. Күзүн тарыыр культураларының өлүр чоруу колдуунда-ла тарылганын озалдаашкынында болуп турар.

Тарылганын хуусааларының тодаргайлаашкынын агаар-бойдустан, хөрүнүнү тарылга мурунда байдалын, хоралакчыларын болгаш өске-даа таарымча чок байдаларын тыптып кээр аргаларын өөренип көрүп тургаш бодамчалыг болгаш чогаалдыкчы өзү-биле кылар херек. Күзүн тарыыр культураларының дүжүдү чажар үренинин нормазында улуу-биле хамааржар. Чажар үренинин нормазын тарылганын хуусаазына болгаш таргаларына, хөрүнүнү байдалына, үренинин сорттузунга болгаш шынарына таарыштыр доктаадыр. Эки ажалдап кылган болгаш четчир шыктыг хөрүнге тарылганы элээн орай чорудуп турар үеде үренинин нормазын элээн эвездигер болур. Чүгү дээрге, мындыг таарымчалыкта күзүн тарыыр культураларының эки дазылдарына таарымчалыг байдалдар бар болуп турар. Үренинин шынары куду турда, база чемишчилдиге болгаш шык-биле хандырттынаан хөрүнге тарылганы элээн орай чорудуп турар үеде чажар үренинин нормазын элээн бедилери чугула.

Үренин эвез эрттер ханы-даа, кылдыра-даа эвез болгаш хөрүнүнү шыктыг кезинге чыдар кылдыр таарыштыр чажар. Үренин хөрүнге чыста чогуур эң дээр ханызы болза, күзүн тарыыр кызылтасы 6—8 сантиметр, күзүн тарыыр көктараага 5—7 сантиметр болур. Үренин дыкка ханыларга күзүн тараан культураларының үнүшү озалдаар, а эвез эрттер кылдыралдырга дазылдын алдылары кылдыра болганында үнүш кышты багай ажаар апаар.

Тарылганын хана каракат болгаш кызаа одуругду кылдыр тарыыр аргалары болза, күзүн тарыыр культураларының дүжүдүн 10—15 хуу чедир, а агротехниканың бедик негелдезин барымдалаарга — 20 болгаш оон-даа хөй хуу бедилер. Воронеж, Курск, Тамбов болгаш өске-даа областарының хөй-хөй колхозтары тарааны кызаа одуруглап чажар арганы ажалдап тургаш, күзүн тарыыр культураларының гектар бүрүздүн 2—3,5 центнер чедир немелде дүжүттү ажалдаар.

Күзүн тарыыр культураларга одуругларын улаанышкыны биче эвес ужу-дузаны. Одуругларын сонгу чүктен муруну чүкче угландыраарга күзүн тарыыр культураларының дүжүдү 15 хуу чедир бедилер. Ол байдал болза, үнүштерин эки чырыдары-биле холбашкан. Сугаттыг черлерге тараанын деминг үнүшүн болгаш күзүн үнүштерин эки өзүлдээн хандыраар ужурут тарылга мурунун сугтарылганын чорудары эн чугула.

Сөөлү үелерде болгулаан чаптар күскү тарылганы чорударына таарымчалыг байдалдарын тургузуп турар. Сорулга болза, агротехниканың хемчеглерин ажалдап тургаш, күскү тарылганы чогуур өйүндө бедик шынарлыг чорудары-биле хөрүнүн чогуур өйүндө эки белеткээри болур.

Көдээ ажил-агыйның тускай эртемнигеринин хүлээлгези — күскү тарылганы чедишкенин чорудар талазы-биле колхозтарга практика дүзаны көргүзери, күскү тарылганы үелерин-биле эрттерерин болгаш оон бедик дүжүттү алырын хандыраар эргежок чугула агротехникти хемчеглерин ажалдап кылары болгаш боттандыраар болур ужурут.

Колхоз тудуунда

Сүт-Хөл районда «Сталинчы орук» көдээ ажил-агый артелиниң тудуг бригадасы (бригадир Уртун-Назын, партия бөлүүнүн организаакчысы Суядук) бо чылын артелиниң тудуг-суурунун сайыралгазы дээр эки ажалдап турар.

Колхоз бо чылын чуртталганын 11 бажынарнын тудар планын. Ам херек кырында I бажынын шуут холдан үндүр кылган, 10 бажынын кырызын кылып турар. База 40 аът кирер бир кажааны, 80 баш инек кирер бир кажааны, 600—600 хөй кирер 2 кажааны тудуп дооскан.

Будурулге планында ангыда, дээр-бе, тууйбу сарайының тудугларын, узуну 20 метр, дооразы 10 метр складтын тудуун чорудуп турар. Тудуг бригадасында шууту 67 кижи үргүлчү ажалдап турар. Оон иштинде 14 коммунистер бар. Колхозчу тудугчулардан Сайын-Белек, Айдан, Дандар, Суядук, Данаш, Хорбаа болгаш өскелер-даа мурнакчылар болуп илереп, хүн-бүрүнүн ажил нормазын үргүлчү ажыр күүседип турарлар хөй.

Ам тудугчулар болза, бызаа, хава кажаларын болгаш четче тутуумаан тудугларын Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 35 чыл оюнун бетинде күүседирин хүлээнип, социалистиг чарышты калбартып турар.

С. САНДАН.

Шууту ынчаар ажилдаар умжурлуг

Улуг-Хем районун Чаяты сумуда улугтары катышкан Киров аттыг колхозтун кежигүнери колхоз будурулгезинге чыл-бүрү улам идепкейлиг ажалдап турарлар. Олар 1952 чылдың бир дугаар чартында 45 муң хире трудовенерин ажалдааннар. Ол болза, эртен чылдын бирги чартында ажалдаатынган трудовенерин хемчээлинден дыкка ажып турар.

Колхозчуларын иштинде социалистиг чарышка алган хүлээлгезин эрестиг күүседир дээр болдуң күжүн болгаш аргазын хайыраалавын ажалдап турар колхозчулар хөй. Чижээ, тудуг бригадасында М. Балдан-Доржу чартык чылда 280 трудовден, Д. Дайдыл-оол—323, хову бригадасында Д. Хуурак—222, херээжен Д. Маапкы—344, мал ажылының бригадасында Х. Кызыл-оол—400, Шадаа-оол—330, М. Тоолой—270 трудовденерин ажалдап алганнар.

Мурнакчы колхозчулар трудовенерин доктааткан минимумун чартык чылда шак мынчаар ийи, үш катап ажыг күүседип турда, чамдык колхозчулар кончук чөгөнгич түннелди көргүзүп турар чүдү бар. Чылдын бирги чартында трудовенерин минимумун күүсептээринин саны 30 ажыг кижи болган. Оларын иштинде Суктермаа, Кертик, Д. Долгар олар 3-тен 6 чедир трудовден ажалдааннар, а Струкова, Норбу-Хуурак, Х. Долбаакый олар кандыг-даа ажылга киришпээр.

Моон сонгаар колхоз будурулгезинге чүткүлдүг ажалдаавас, доктааткан минимумун күүсептес колхозчулар-биле колхоз баштаар чер шыктыг чугаалажып, хемчег алыры чугула. Колхозчу бүрүзү үстүндө мурнакчыларын дейинче чедир ажалдаар болза, колхозтун ажил-херээжин сайзыралы улам шапкын болур дээрзин билзе чогуур.

Т. ТАВАЛАА.

Хөй кадарчызы Шура Чал

Танды районун Ленин аттыг көдээ ажил-агый артелиниң хоюнун кадарчызы Шура Чал 4 чыл дургузунда ажалдап келген.

Эртен чылын шээр малдын эки денгилдези дээр Шура Чал колхоз баштаар черинден немелде трудовден-биле шапнаткан. Бо чылын шээр мал бүрүзүгү дүн-хүн дургузунда ортумаа-биле 300—400 граммдан эвез эвес денгилени чедип алып дугайында хүлээлгени эртен чазын Шура бодунга алган.

Оът, суген үнүп келири билек-ле бүгү шээр малды денгилеткеш, Шура чайгы одарже одаладып үнүпкен. Чай дургузунда дөрт одалары солаан.

Оон хоюн одаладып турар аргазы болза, эртен эрте серинде хөй-ларны Кая-Хөлдүн ажык шынааларына, ховуларына кадарар, изиг үеде дышандыраар, кезээки серинде база одалдары, сугадын дын организаап турар.

Ол бо чылын 150 төрөөн хойдан 200 хураганын камгалап алган. Оон кадарып турар 400 ажыг хойлары семис денгилегил болуп турар.

О. ОПЕЕН.

Республика чагалаар

Колхозчу тараачыннарнын культурлуг негелдезин чөп хандыраар

Колхозтарнын ажил-ишчилери чүгүле күш-ажылга ынак эвес, харын оларнын нийти билди, культурлуг денели соксаал чок өзүп турары-биле чергелештир, совет культуранын бүгү байлактарын боттарына шингээдири улуу-биле негеп турар. Олар хөй-хөй ном чогаалдарын, үргүлчүлүк парлагазын үзүктел чок номчуурун, эртем, техниканын айтырыгларына хамаарышкан лекция, илеткелдерин дынаарын, кино-чуруктары көөрүн күзеп турарлар. Ынчаарга эртем-билиг дээр колхозчуларнын шак ындыг дескел чок бурунгаар чүткүшкүнү Барын-Хемчик районун «Ленин оруу» колхозта канчаар хандырттынып турарыл? Ыракта-ла четпес деп дидими-биле чугаалап болур. Ол дугайын дараазында чижектер бадтыкадып шыдаар. Колхоз школазында башкыларнын инициативазы-биле чазын-на элээн хөй номуг библиотеканын организаастаан турган. Ол чүгүле чаксы тарылга үезинде биче када ажалдааш, ол хевээр соксап каан.

Библиотеканын ол номнарын аразына политиканын, чечен-чогаалдын, техниканын, көдээ ажил-агыйнын орус, тыва дылдар кырында парлаан дыкка чугула номнары тургулаан. Оларнын чамдыгы удатпаанда-ла ис чок читкен, а өске артаан бүгү номнар колхоз санакчызын шкафында долдур дыгып каан, аңаа-ла кандыг-даа ажылга чок чылып турар.

Бүгү колхозчуларнын нийти ажылдагына хергелээр-биле колхозтун нийти хөрөгизинден элээн хөй түнүгү акша-хөрөгинин үндүрүп туруп, «Шын», «Тувинская правда», «Чаз амыдырал» солуннары чакыткан турган. Ынчаарга олар база чөп ажылаатынмай турар. Колхоз почталыону оларны район түвүндө эккээп каарга, оларны кымга-даа көргүспей көктөөш, шыгжап каар боордан башка, колхозчулар ук солуннарын чангызын-даа номчувайн турар.

Тудуг ажылында, суген, тараа

ажаап алышыкында ажалдап турар колхозчуларын ортузунда культура-массалыг, политик-кижизидилгелиг ажалды мырынай чорувайн турар. Бо чылдын май эгезинден бээр колхозчулар чангыс-даа катап кино көрбөөн. Область түвүндө районга кээп турган артистерин бөлүү-даа, ол ышакш Кызыл-Мажалык культура бажынынын уран-чүүл коллектив-даа ол колхозка шин, концерт көргүзүглерин организаастааннар. Колхозта партия, комсомолдун эге организаациялары ажил-ишчилерин ортузунга агитация-пропагандалыг ажалды калбартап келген. Тускайлап үскүлээр агитаторлар ажал шөлдеринге ындыг-ла боттуг ажал чоруулаан.

Политик-кижизидилгелиг, культура-массалыг ажалды четпес тургусканынын уламында чамдык колхозчуларнын талазында колхозчу күш-ажылдын сагыла-чурумун үрээр, арагалаар, ыңчангаш трудовенеринин минимумун чедир ажалдавас, хуу өңчүгү өстүрүскээр хөөннер ам-даа бар. Бо чылдын баштайгы чартынын түннелдерин өзүгаар алырга, дыкка хөй колхозчулар ажалдап кыла чогуур трудовенеринин минимумун күүсептес болуп турар.

Мынчангаш колхозта партия, комсомолдун эге организаациялары, районуну культура-чырылышкын кийдинин инспектору эш Комбу-Торжу «Ленин оруу» колхозта ажил-ишчилерин ортузунга политик-кижизидилгелиг, культура-массалыг ажалдарын калбартырынче кичээнгейни улугтарып, ылангыя амгы дүжүт ажаап алышыкынын үезинде агитация-пропаганда ажалын үндэзин-биле эле тургузарын хандыраар ужурут. Ол талазы-биле ажал шөлүгө кино көргүзүп үзүктел чок организаастаар, ажалдаастаан библиотеканын ажалын катап дигрээр, солун номчулагаларын, лекция, беседаларын доктаамаал чорудар херек.

К. БОРАНАЯ.

Спорт шөлү найдал?

Эрэн районун төвү Сарыг-Булуңда чеди чыл школазының бүгү өөреникчилери шагда-ла чыгып келген, школанын кажан-на ажытарынын сагыш-сеткилинден четикпейн манап турганнар.

Августун 30-нүн хүнү кончук каан аяс хүн турган. Школачылар эртенги агаарга күш-культураның зарыдакзын кылары интернадында үнгүлөп келгеш, бир кезек оолдар күш-культура шөлүнчө чорукканнар. Күш-культура шөлүнчө чөдө бергеш көөргө, анда ийи адагаштан өске чүү-даа чок болган.

Суму школазында келген бир оол тургаш: —Бо школаның спорт шөлү кайдал өңүктөр?—деп айттырган: «Бо-дур» деп чанында турган бир оол адагашче айткан.

Ол спорт шөлү школагы оолдарнын сагыш-сеткилинче таарымчажок бооп, оларны хандырабайн барган.

Күш-культура шөлүнүн херексе-

ли бүрүн эвес болгаш чок чүүлдерин чайгы септелге үезинде немей кылдыраарын школа директору Мерзекей болгаш интернет эргелекчи Монзула олар сагыш салбааны-биле мындыг болганы тодаргай.

Спорт, күш-культура дээрге, школагы уругларнын мага-бодун канидалдырып, оларнын калыны быжыларына улуг рольдуг болурун кым-даа кижжи билдир.

Чайгы школар септелгезинин доозулган үезинде райкүүсоомуна комиссиязы хүлээп ап тургаш, спорт шөлүнүн септелгезин болгаш оон херекселеринин бар, чогуу, дерилгези багай болганын чугулага көрбөй эрте берген чорук база четпес.

Ынчангаш Сарыг-Булуң чеди чыл школазының дирекциязы школанын спорт шөлүн таарымчалыг кылдыр дериң чөпсөлгөш, школачыларны күш-культура кижизидилгезин чөп шилтирлээр ужурут.

С. ДОРЖУ.

Бино кажан келдир?

Кызылдың көдээ районун Көктөй сумузуун Суг-Бажында «Совет Тыва» көдээ ажил-агый артелиниң кежигүнери кино-чурук көрбөздүн бээр дөрт ай ажып турар. Оон мурунда кинолар ийи-чангыс каттап келгенде, ону орта үндүрбес, мотору урели бээр, азы үстү бээр, а чамдыкта шокарандылар үндүрүп туруп бээр чүүлдер тургулаан.

Оон чижээн көргүзгөргө, май айда бир кино келген, колхозчу-көрүкчүлер ук кинону ийи шак ажыр манааш, четче көрүп чадап каан. Оон дараазында хүн ук кино-чуруктун сөөлүгү кезээн арай деп көргүскөш, Кызылче хал чоруй барган. Ынчан-

гаш көрүкчүлөр ол кинонук ужурутказын безин билбейн калганнар. Кино көргүзүүнүн репертуары планында айтканы, айда 2—3 удаа көргүзөр ужурут болуп турар, а херек кырында ындыг эвес. Ам ол колхозтун кежигүнери чаа-чаа солун совет кино-чуруктары оларга көргүзери четикпейн манап турар.

Ам үеде дүжүт ажа

Делегейде болуп турар чоруктарнын допчулалы

ТАИБАННЫН ЭРГЕ-АЖЫЫ ДЭЭШ, НЕМЕЦ УЛУСТУН ЭРГЕ-АЖЫКТАРЫ ДЭЭШ

Германия-биле тайбын керээзинин дугайында АКШ, Англия болгаш Франциянын чазактарына Совет чазактык бо чылдын август 23-де чоруктан ноталары болза, герман айтырын бүгү-нагитини таановкын болгаш немец улустун эрге-ажыктарына дүшүрү чөтүг шиптирлээринче угланган Совет Эвилелинин чаа базымы болур. Совет нотада айтп турар саналдар болза, чангыс-ай, хамаарышпас, тайбынча ынакшылык оолгаш демократтыг Германияны тургузар сорулга-биле дөрт улуг күрөөлөрүнүн аразында чугаалажышкынар үрө-түшөлдүн болурун чаа органы ажыдып берип турар.

Барыны талакы улуг күрөөлөрүнүн талазында Потсдамдык шиптирлерин үргүлчү чөтүп үрө, адалкыч сөзүндө Германияны ийи башка чарарыч, барыны Германияны катеп чөсөлгөзүнчө угланган боип керээни болгаш париж «дугуржулгаларын» чарып, барыны Германияны агрессия Сонгу-атланттик эвилелине кири тартып ал, яны-бүрү шиптир докторларын ужураштырып турза-даа, Совет Эвилели Германияны чангыс-ай күрөө кылдыр тургузар дээш дайга хөй чылдарын дургузунда чыгылаш чок демисели чорудуп турар.

Совет чазак бодунуң август 23-деги нотазында дөрт улуг күрөөлөрүнүн чөвүлөт хуралында Германияга сонгулдалар чорударынын дугайында айтырыгы база ындыг сонгулдаларын Германияга чорудуп болурунун таарымчалыг байдалдары барын хынап көрүүнүч талазы-биле комиссияны тургузар болгаш ук комиссиянын составы, оон ажил-чорудулгазы болгаш эргелеринин дугайында айтырыгы чугаалажыш шиптирлерин саналдап турар.

АКШ, Англия болгаш Франциянын чазактарынын ноталарында ап көрөгө, барыны талакы улуг күрөөлөр герман айтырын чугаалажыш шиптирлеринден шут ойталавышаан, харын бүгү херекти чүгө хостуг сонгулдалар чорударына эрге-ажок чугула байдалдары Германияда барын хынап көрүүнүч талазы-биле комиссиянын составы, оон ажил-чорудулгазы болгаш эргелеринин дугайында айтырыгы чугаалажыш шиптирлерин саналдап турар.

Совет чазактык нотазында ол дугайында айтп турары болза, Германияны хынап көрүүнүч талазы-биле бүгү делегей комиссияны тургузар дугайында кирип турар саналдар дээрге, Германияны делегейин истелге чорударынын объективти кылдыр хуудулар деп турары ол болгаш ол чорук болза, герман нацияны дорамчылааны кылдыр көөр. Эске чыдып калган чурттардан салып турар негелдесер ышкышак ындыг негелдесер Германияда негеп болбас ужурулг. ССРЭ чазанын санап турары болза, дөрт улуг күрөөлөрүнүн чөсөлгөзүнчө-биле немецтерин боттарындан—Герман Демократтыг Республиканын улустун палатазынын болгаш Барыны Германиянын бундестагынын төлөөлөкчилеринден тургустунга комиссия тургузар болза, эне таарымчалыг болуп болур деп турар.

Оон-биле кады совет нотада оон ынай айтп турары болза, ам чоокку үе иштинде, канчаарга-даа октябрь айнык иштинде чылдырза чогуур чөвүлөт хуралга бир дугар ээлдеге Германия-биле тайбын керээзин белеткээр болгаш бүгү Германиянын нити чазал тургузары база ол ышкышак эжелеп чагырып турар даштыкы шериглерни Германиядан үндүрерини хуусаазынын дугайында дөн ышкышак мындыг айтырыгларын чугаалажыш шиптирлээрини эргежок чугулазын демделеп турар. Ол айтырыгларын чугаалажыш шиптирлээр ол чөвүлөт хуралга Герман Демократтыг Республиканын болгаш Барыны Германиянын төлөөлөрүн кириштирерин Совет Чазак саналдап турар.

Совет нотаны даштыкы чурттарда канчаар көрүп турар дугайында баштайгы меделерини өзүгаар алырга, бүгү делегейин демократтыг хөй-нитизи болгаш амгы Германиянын Чөөн-даа, Барыны-даа кезинде чурттап турар бүгү немец улус совет саналдарын канчаар-даа аажок чүүлдүгүнүп уткуп ап, ол дугайын буржуаз парлагга безин минип бживнес аргачы чок болган.

АКШ, Англия болгаш Франциянын буржуаз парлагазынын бижип турары-биле алырга, Германияны катыштырарыне угланган совет

саналдар немец улустун бүгү-нитти деткимчезин алгаш АКШ-тын империалисттик планнарын Барыны Германияга боттандырырга, эң ылангычы бонн болгаш париж «дугуржулгаларын» бадылаарына шиптир ужураштырар чадавас дээш ол барыны талакы улуг күрөөлөрдө коргуп девидээр чоруктар иле-тодазы биле көстүп турар. «Дөрт улуг күрөөлөрүнүн ол чөвүлөт хуралы камгалалдын барыны программанын боттандырырга шиптир болура азы өске-оиде чугаалаарга, Барыны Германияны катеп чөсөлгөзү болгаш ону Сонгу-атланттик эвилелине кири тартып алырынын планын үзүп болур деп «Ассошиэйтед пресс» деп америк агентиледнин корреспондентиз Хайтаур чугаалап турар. Бичангаш буржуаз парлаггаларын элэни хөй кезин герман айтырынын талазы-биле Совет Чазактын нотанын хулээп албас болгаш ол дугайында Совет Эвилели-биле чугаалажышкынар кылырында ойталаарын кыйгырып турар.

Ындыг болза-даа, барыны талакы улуг күрөөлөр немец улустун болгаш Европанын улустарынын саналын херекке албайн баар аргачы чоктар. «Германиянын чангыс-ай турарына болгаш Москва-биле чугаалажышкынар кылырыга барыны чүк удурлап турар деп чүвени чонга билдирбейн» бодамчылыг ажилдар болза эки деп демги-ле Хайтаур барыны талакы улуг күрөөлөргө сүмөлөп турар. Улустарын тайбынче күштүг күзөл сорун көрөгө чамдык буржуаз парлаггалар безин дөрт улуг күрөөлөрүнүн аразында чугаалажышкынар чорудары дээш саналын бээринге албадырышкан чүр бол. «Этжепкелини куженишкенинни төнчүзүңгө чедир үргүлчүлөп чорударың» «Фран-тирер» деп француз солун кыйгырып турар.

Герман айтырынын талазы-биле совет саналдарын күштүг чүдөл дээр болза, ол саналдар герман айтырын тайбын арга-биле шиптирлээринче изин-биле чүткүп турар немец улустун болгаш бүгү делегейин улустарынын эң-не амдыралчы эрге-ажыктарына бүрүн дүгжүп турарында болур.

ВЬЕТНАМНЫН УЛУСТАРЫНЫН МААДЫРЛЫГ ДЕМИСЕЛИ

Вьетнам улус 1945 чылдын сентябрь 2-де Демократтыг Вьетнам Республиканы чарлаан. АКШ-тын империалисттерини деткимчезин ап турар француз эжелекчилерге уаур вьетнам улус Лассань болгаш Камборджин акы-дума улустары-биле эвилдежип алгаш маадырлыг демисели ам чеди чыл адыг үргүлчүлөп турар.

Бо эртек чылдарын дургузунда Вьетнамнын чурт девискеринин улуг кезин дайзындан хостап албышаан, Вьетнамнын улустун Армияны кайгамчыктыг шылгарангай тилдеселерин чедип алган. Улустун армиязынын чедикшиктеринин дугайында «Анне политик экономик» деп француз буржуаз журналдын сөөлү үнгенин бирээинде мында деп бижээн: «Бистиң хыналдавистык адаанда (француз интервентилерин — ред.) чурттуң девискеринин чүгө шоолуг эвес кезип арткан... Бистер дээрге, Вьетнамнын күштеринин бүгү талазындан долгандыр бүүлөп алганы девискеринин улуг эвес үш бичин кескиндилерин эжелеп турар бис». Француз улустун «бужар дайын» деп каргап алап кааны Вьетнамда колониял деген дайын болза, француз империалистерге канды-даа «идегел болгаш түнөл чок» болуп төнер деп ол чүүлдүн автору бижээн.

Вьетнамнын Улустун армиязынын Дээди командьылынын чоокта чаа парлаан дындадында чугаалап турары болза, эжелекчилер дайынны эгелээнинде бээр 1952 чылдын июньга чедир дайыннын 219 муң ажык солдаттары болгаш офицерлери чок кылдыртыкан. Сонгу — Вьетнамда чүгө Хоа-Бинь районун хостаары дээш болган тулчуушкуннарга безин (эртек чылдын төнчүзү болгаш бо чылдын эгезинде) дайыннын 20 муң ажык солдаттары болгаш офицерлерин узуткап чок кылган.

Вьетнамнын Улустун армиязынын чайынчанак тилдеселери эжелекчилерин лагеринде болгаш өскерликчи-сатыныкчы Бао-Дайын турлаанда сандараашкыны болгаш девиден дүврээр чорукту болдурган. Француз интервентилерини туржуу иделг чок апар чыдарын көргөш, АКШ Вьетнамда дайынче бодунун киржилгезин дыйныда берген. Вьетнамда дайыннын чарыгдалдарын үштүн бир кезин кирезин сөөлүг хүнгерге чедир төлөп келген Катшкан Штаттар ам шериг чөсөлгөзүн октап бээрин улустарынын француз эжелекчилерге аазавышаан,

оон-биле кады дайын чорудулгаларына боду америк хыналданы күш-теддирер эргелин сагындырып каан. Бичангаш, Катшкан Штаттарнын монополистери Франциянын, Инди-Кыдатта экономуг болгаш политиктиг туруштарын эжелей тыртып алыр органы апкан.

Вьетнамнын хостатынган девискерлеринде улустун эрге-чагыргазынын туруп турарынын чеди чылдарынын иштинде чурттуң көдээ ажил-агыын, үлөттүрүн, улус өөрөдигезин херээн болгаш культураны хөгжүдөр талазы-биле улуг чедикшиктер чедип алдынган. Вьетнам улус националдык орулгазын улгатырар, ажилчы чоннарнын амдыралчы денелин көдүрер, фронтуну аш-чөм болгаш оок-чөмөк-биле үзүктөл чок хандылар дээш бүдүрүп үндүрер бүгү-ле продукцияларын көвүдөдир болгаш эконом камналызын шыгыгы сагып боттандырар хөгжүдөр талазы-биле бодунун чазанын салган сорулгаларын күүсүдери дээш бедик күзөл сорукту-биле ажилдап, демисежип турар. Бодунуң национал хамаарышпас чорун дээш, тайбын дээш вьетнам улустун демисели болза, Вьетнамнын улусу бодунун баштынчызы Хо Ши Минни болгаш куш-ажыкчы партияны долгандыр каянганзында-даа артык сырый катышканын, олар француз болгаш америк интервентилерин чылча шаап узуткаарына долу шиптирлерин көргүзүп турар.

ДАЙЫН БЕЛЕТКЕЛИНИН БЮДЖЕДИ

АКШ-тын 1953 чылда күрөө бюджетинде өскерилгелер кирер дугайында Трумэннин чоокта чаа кылган меделели болза, америк бюджеттик кол үндезин дайын белеткеленин хемчеглерин акшаландырыныч угланган деп чүвени база катеп бадыткап турар.

Дайынны орулга кирип алырынын ажыктыг чүүлү кылдыр көрүп турар америк империалисттерин күзөли илеретпешшан, Трумэн шериг чөсөлгөзүн үндүрерин үлам күштелдеринче база катеп кыйгырар.

Оон-биле чөргөлештир мобилизация болгаш оран камгалалынын эргелели деп адаар албан черинин моон мурунда удуртукчуз турган Вильсон дээринин АКШ «коняч дүрген темпи-биле» чөсөлгөзүн турар деп меделел кылып турган чугаазын маааа демдөзлөри чугула. Оон чугаалап турганы-биле алырга, 1953 чылдын чыгыгы-биле алырга америк шериг чөсөлгөзүн саяр программанын нити түнү 132 миллиард доллар болур.

АКШ-та шериг чөсөлгөзү бүдүрүп үндүрерин улгатканы болгаш чуртту дайыннын оруунче шилчидип кирген чорук хамааты үлөттүрүн адырларын дыка кызырарына болгаш чурттакчы чоннарга калбак хөргөлдөп чүүдөлерин бүдүрүп үндүрерин эвээждеринге, улустун амдыралчы денелин кудулазын бадыралчы чедирген. Американын ажилчы чоннарнын ядаралында болгаш хоозураашкынында АКШ-тын монополистери эдилер орулганы тып ап, байыр турар. 1951 чылда ол ажык-девискээ 44,8 миллиард доллар чедип турган. Уолл-стриттин сик-хөө ээлери Кореяда дайындын 40 ажык миллиард доллар ажык-кончааны ап чип, бааннар.

1952 чылга боаарга 1953 чылда дайын сорулгаларына кирип турар хөрөңгилерин хемчээли канчаар-даа аажок улуг Америк империалистерин планнап турары дайын белеткеленин бүгү шүүдөлин америк үндүрүг төлөкчилеринин калбак массалары төлөп чүктээр апар. Эскерилгелер кирген бюджет төлөвилдинге боаарга чоштан кирип алыр орулгаларын түнүң 2,8 миллиард долларга кызырар деп боап турза-даа, үндүрүг төлөкчилеринин кол массаларына оонакыр үндүрүглер 500 миллион доллар чедир улгатыр.

Трумэннин дайын белеткеленин яны-бүрү сорулгаларын акшаландырыныч эмге-хааяжок саннары-биле долдунган меделелинде хамааты чонун хөргөлгезин акшаландыра дугайында келергей харамы-биле чугаалап турар. Оон бир чиге, улус өөрөдигезинин херээни үндүрери-биле көрдүнгөн ылында ла чөгөнгич эвээш түнүң ам оон-дэи ий катеп кызырарын көрүп турар. Ол ышкышак чурттап болгаш коммунал тудугларга база хамаатыларын өске-даа хөргөлгезинге үндүрери-биле көрдүнгөн чарыгдалдарын кызырып турар.

АКШ-тын 1953 чылда чаа өскерилгелер кирген бюджети—дайын белеткеленин бюджети, америк ажилчы чоннарнын амдырал байдалын оон ынай улам баксыралдынын бюджети болган.

С. ИВАНОВ.

НАЦИОНАЛ ФРОНТУНУН БҮГҮ-ПОЛЬША КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

ВАРШАВА. Августун 30-де Варшавада Күрөө Чөвүлелинин залына Национал фронтунун Польша Улус Республиканын сейминге сонгулдаларга белеткенинге тураскааткан Бүгү-польша конференциязы болуп эртек.

Конференцияга Польшаның президентиз Болеслав Берут, Польшаның катышкан ажилчы партиязынын ТК-зынын политбюро кежигүнери, тараачынарын катышкан партиязынын удуртукчулары, демократтыг партиязынын удуртукчулары, профэвилелдеринин төлөөлери, тараачынарын бот-боттарына дуулажырынын эвилелин, польша аныктарын эвилелин болгаш оон-даа өске хөй-нитинин масселыг организацияларынын төлөөлери олурушканыр.

Организакчы комитеттин мурунда Польшаның профэвилелдеринин Төп Чөвүлелинин даргазы Виктор Клоцевич конференцияны ажиткаан. Оон чугаалааны болза: Польша улус амгы үеде Польша Улус Республиканын сейминге болур сонгулаа — үлөт болушкунун бүдүзүндө туруп турар. Бүгү-ле политиктиг партиязынын болгаш хөй-нитинин политиктиг организацияларынын төлөөлөкчилеринден тургускан организация комиссия болза, Национал фронтунун сонгулаа программанын үндезинерин чугаалажыры-биле сонгулаа кампаниязын удуртуп хулээлгелги, Национал фронтунун Польша Улус Республиканын сейминге сонгулдалар талазы-биле Бүгү-польша комитетин тургузары-биле бо конференцияны чыылдырган.

Оон дараазында конференциянын хуралынын даргазы Польшанын катышкан ажилчы партиязынын ТК-зынын секретари Эдвард Охабка сөс берген.

Польшанын катышкан ажилчы партиязы болза, өске-даа политиктиг партиязы-биле болгаш масселыг организациялар-биле сырый катышып алгаш, ажилчынын, куш-ажыкчы тараачынарын, интеллигенцияны, ус-ларганчыларын, шериглерин, херээженерин болгаш аныктарын эң-не муракчы болгаш кызмакай кижилерин конституцияга болгаш сонгулдалар дугайында саяырга үндөзүлөш, сеймге депшидип, боттарынын депутаттарыга ажилчы чоннар сонгузуна дээш бүгү-ле чүүлдү кылдыр деп ол чугаалаан.

Маркс — Энгельс — Ленин — Сталиннин өөрединге шычы, бодунун эң дээр оолдары Варышкыин, Держинскийин, Мархлевскийин, Бучтык, Новоттун, Сверчевскийин алдарлыг чоруктарынын шычы, ажилчынын, тараачынарга болгаш бүгү-ле польша улуска шычы, тулчуушкуннарга каянатынган Польшанын катышкан ажилчы партиязы болза, Польша Улус Республиканын улуг тургузучу эш Болеслав Берутка удуртпашаан, катышкан тараачын партиязы-биле болгаш демократтыг партиязы-биле эвилдежип алгаш, сеймге сонгулдаларын кампаниязын чедикшиктерин эрттирип, польша улусту улам ынай тилдеселге, социализмге эдерттип чедип шыдаар-даа. (Үргүлчүлөдип адыш часкаашканы). Оон дараазында сөс алгаш,

Тегеранда ВОКС-тун делгелге бажынынче халдаашкынын киржикчилерин тудуп хоругдааны

ТЕГЕРАН. ССРЭ-нин Иранда херектеринге тур бузуретирген П. С. Антрошенков ССРЭ-нин Даштыкы Херектер Министерствозунун даасканын өзүгаар бо чылдын август 10-да Ираннын Даштыкы Херектер Министри дээрги Навабага меделел кылгаш, Тегеранда ВОКС-тун делгелге бажыныч август 13-те халдаашкын кылган калчаалыг хулиганнарнын чөнгээли чорунче оон кичээнгейин салдырган деп мурунда-ла дындадып турган. Ол ужурдуржок чоруктуң канчаар болганынын байдалдарын иран эрге-чагырталарын эки иступ хынаарын, буруудулгага шынгы хемчеглер өргүзерин болгаш моон сонгаар ындыг чоруктарны болдурбазыныч эргежок чугула хемчеглерин ап чорударын Ираннын Даштыкы Херектер Министерствозунга чоруктан бодунуң меделелинге ССРЭ-нин Даштыкы

Катышкан тараачын партиязынын кол күүсөкчи комитетинин оралакчы даргазы Стефан Игнар мында дээ: —Мээң бо төлөөлөп турар партиязы болза, Польшанын катышкан ажилчы партиязынын, катышкан тараачынар партиязынын, демократтыг партиязынын болгаш хөй-нитинин масселыг организацияларынын нити данзызы дээш чангыс эвес удаа бадылаар. Бистер болза, 1947 чылда чангыс-ай демократтыг блоктун чангыс-ай данзызыга турган болгай бис. Ол чорук бистерге ынаарда сонгулдаларга Миколайчикти буржуаз партиязын чылча шаварына дуулаан.

Сонгулданын Национал фронтуну болза, Польша Улус Республикада туруп турар политиктиг күштеринин холбагдал-харылаазы болгаш тайбын база алды чылдын планы дээш демиселин Национал фронтунуң илердишкени болур — деп Игнар бодунуң чугаазын доозарда чугаалаан.

Польша Улус Республиканын сейминге сонгулдалар-биле холбашкан Национал фронтунун сорулгаларын хүүсөлип боттандырырга идепкейли-биле киржиринче партиязын бүгү-ле кежигүннерин, партиязын эвес куш-ажыкчы интеллигенцияны, а ол ышкышак ус-ларганчылары-даа демократтыг партиязы кыйгырып тур—деп демократтыг партиязын мурунда чүе чугаалааш, партиязын Кол чөвүлелинин оралакчы даргазы профессор Кульчский меделээш.

Польшаның профэвилелдеринин Төп Чөвүлелинин даргазынын оралакчызы Бойас конференцияга мында деп ол чугаалаан: — Польшаның 5 миллион хире ажилчы чоннарын боттарынын хурээленеринде хаара тулап турар профэвилелдери болза, сеймге болур сонгулдаларга долу тилдеселени Национал фронтунун чедип алыры дээш чангыс эп-сеткилдиг демисежирлер.

Польша хөй-нитини төлөөлөп турар 12 кижи ол конференцияга чүе чугаалаанар. Ажилчынарын болгаш тараачынарын эвилелин улам-на быжыкларын, тайбын болгаш улустарын хамаарышпас чорунуң чөлөңгичи — Совет Эвилели-биле болгаш бүгү-ле тайбынча ынакшылык улустар-биле ырайалды быжыкларын болгаш тайбын, социализм дээш демиселге национал фронтуну быжыкларын эргежок чугулазын дугайын конференцияга санал бергенер шуптуу чугаалап турганнар.

Польша Улус Республиканын сейминге болур сонгулдалар талазы-биле Национал фронтунун Бүгү-польша комитетин конференция чангыс эп-сеткилдиг сонгуп тургускан. Национал фронтунун сеймге сонгулдалар талазы-биле Бүгү-польша комитетинин даргазына Болеслав Беруту дикимиттиг адыш часкаашкыны биле сонган. Комитеттин даргазынын оралакчыларына Виктор Клоцевич (Польшаның профэвилелдеринин Төп Чөвүлелинин даргазы), Владислав Ковальский (катышкан тараачынар партиязынын Кол күүсөкчүсүн даргазы), Ян Дембовский (Польшаның эртемнер Академиязынын президентизин) олар сонгутканыр. (СЭТА).

Кореяда болушкуннар

Кореянын Улустун армиязынын Кол командьылынын дыңыды

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустун армиязынын Кол командьылынын сентябрь 1-де дамчтыкан меделээнде чугаалап турары болза, Кореянын Улустун армиязынын катышканын кыдат улустун эки-турачы кезектеринин деткимчези-биле дайзынга улам камгалалды тулчушкуннарын чорударын үргүлчүлөп турар.

Сентябрь 1-де адыгы-анчыларын отрядтары дайзынын 3 самолёттарын андара аткан. (СЭТА).

Бактериологтуг чөсөкти калбаа-биле ажыгларынга АКШ белеткенип турар

ПЕКИН. Синьхуа агентиленин корреспондентизиниң сентябрь 1-де Кэсондан дамчтыканы болза:

Август 29-та америк солдаттар Кочжедо ортулукта туттурган шериглер турар лагерде бистя талазын 12 туттурганназын чага балыгланнар. Бар медеэ өзүгаар алырга, август 11-ден бээр 111 корей болгаш кыдат туттурганнар өлүргөн болгаш балыгланган деп парлар ужурга американнар таварышкан.

Женева дугуржугулазын чөсүртүп туттурганнарын ужурдуржок аажылап турар бо чорук болза, канчаар-даа аажок улуг кем-буруу болур болгаш бүгү-нагитиниң килдеселешкенин хайныктырып турар. Америк болгаш англи агентилеринин меделерин өзүгаар ап көрөгө, февральдын ортан үезинде августун төнчүзүңгө чедир үениң дургузунда американнар 900 ажык туттурганнарын өлүргөн болгаш балыгланнар. Америк хыналданы эрттип келген бо меделээр болза, ыракта-ла долу эвес деп чүе тодаргай. Американнарнын шпюн ажылы кылдырары-биле Сонгу Кореяга албадап чоруктаны туттурганнарын меделеринден болгаш ол ышкышак бистя туттурган шериглеринин чазаларын өзүгаар американнар ол-ла үениң дургузунда 1800 ажык туттурганнарын өлүргөн болгаш балыглан болуп турар. (СЭТА).

Японияда ремитари-засташкын

БЕРЛИН. «Нейес дейчланд» солун август 31-де Майнцтан алдыган дындадыг парлаан. Бактериологтуг дайынны чорударынын кадрларын белеткээр талазы-биле химия-биологтуг «өөредилге чери» американнар Вейхерсгоф хуорайда тургускан деп ук дындадыг чугаалап турар. Солунуң айтп турарын өзүгаар алырга, америк империалисттерин ол кем-буруулуг хөдөкшиктерининге ол черин чурттакчылары киленеп турар.

Альей хоорайга болган удурданышкын митингизинге айтп турганы болза, эжелеп чагырарынын америк армиязынын 2200 офицерлерин болгаш солдаттарын бактериологтуг дайынны чорударына сөөлү чылдын дургузунда өөредип турар.

Чангыс эп-сеткилдиг хулээп алдыган резолюциясында митингизин киржикчилери болза, Вейхерсгоф хоорайда химия-бактериологтуг төптү доп-доран хаарын негезин болгаш бактериологтуг чөсөкти бир дугаар ээлчегде чөсөк чок херээженер болгаш урулгарже дөгөн турарын Кореяда болушкуннар көргүзүп турар-дыр деп чүвени меделээшнер. Боннун шериг керээзин чарга-ны-биле холбаштыр бо кем-буруулуг чоруктуң харысалгазын база боннда чүктөп турар Аденаузриниң члаза улустун судунуң мурунуга турар хүн черле келир деп ол резолюцияда чугаалаан. (СЭТА).

Американнарнын Кочжедо ортулукта үүгелдиглери

ТОКИО. 68 америк шериг кораблдерин хөлөзөлөп алганы-биле холбаштыр «далай камгалалынын» баштаар черинин сангы январь 1-ге чедир үш муң кижи чедир көвүдөдир деп «айыл чок чорукту» баштаар чери шиптирлээ деп «Токио симбу» солун бижип турар. «Айыл чок чорукту» баштаар чери разведка органнын тургузарыне оза кичээнгейин салбышаан, полициянын кур-күш корпузунун чанынга разведка килдизин тургузар деп шиптирлээ. Ол килдиз болза, шериг талазы-биле меделелдерин чычырын келир үеде органнын үндезин болур. (СЭТА).

Харысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.